

Undersøkelse av norske soknepresters holdning til diakoni slår fast at

Diakonalt engasjement smitter

- I menigheter som har diakon, legger presten større vekt på diakoni i forkynnelsen, og prioriterer selv diakonale oppgaver høyere, sier cand. teol. Jan Olav Røed på bakgrunn av en undersøkelse som dannet grunnlaget for hans hovedfagsoppgave i kristendomskunnskap.

Av Leif Kjell Askeland

Det diakonale engasjement smitter

I menigheter som ansetter diakon, skulle man tro at staben av prestere og andre ansatte i menigheten fikk avlastning for oppgaver som besøkstjeneste, sjelesorg, kontakt med eldre og syke eller mennesker som av ulike grunner blir satt utenfor. Virkningen av å få en diakonarbeider kunne være at dette spesialfeltet ble isolert til en krets rundt den profesjonelle medarbeideren.

Dersom landets sokneprester er representative for hva som skjer rundt diakoner i norske menigheter, er effekten den motsatte. Det diakonale engasjement smitter.

- I menigheter som har diakon, legger soknepresten større vekt på diakoni i forkynnelsen, og prioriterer selv diakonale oppgaver høyere, hevder Jan Olav Røed. Han leverte hovedfagsoppgave om emnet i høst.

Disse prestene mener dessuten oftere at det er riktig å nedprioritere andre oppgaver til fordel for diakonien. De er også mer åpne for å inkludere diakonene på sine egne områder; i gudstjenesten som tekstlesere, klokere, til å lede forbønnen og assistere ved utdeling av nattverd. Og de er mer positive til at diakoner skal kunne preke ved enkelte gudstjenester og forrette i begravelser.

- Dette kan tyde på at kjennskap og samarbeid mellom prest og diakon skaper innsikt, trygghet og tillit, sier Jan Olav Røed.

Spørreundersøkelse

Høsten 1992 stilte han 302 sokneprester 43 spørsmål om diakoni. Undersøkelsen dannet grunnlaget for Jan Olav Røeds hovedfagsoppgave i kristendomskunnskap ved Teologisk fakultet (TF), Universitetet i Oslo høsten 1993. Oppgavens tittel er «Soknepresten og menighetsdiakonien. En studie av diakonisyn og holdninger til diakoni hos norske sokneprester».

Førsteamanuensis Trond Skard Dokka, TF, har vært hovedveileder for oppgaven. Dosent Einar Vetvik, Diakonhjemmets høgskolesenter, har vært ekstern veileder fordi oppgaven har stort innslag av sosiologisk metode.

Mal for diakoni hovedfag

Dosent Einar Vetvik har arbeidet med utviklingen av diakoni grunnfag som et samarbeid mellom Universitetet i Oslo og Diakonhjemmets høgskolesenter. Han ser oppgaven til Jan Olav Røed som en mal på en hovedfagsoppgave i diakoni.

- Her har man kombinert sosiologisk metode med teologisk refleksjon innen fagfeltet diakoni på en måte som er svært interessant, sier Vetvik. Han håper å kunne

legge til rette for at problemstillingene blir fulgt opp av forskningsarbeid ved Diaforsk.

Ikke tilfeldig

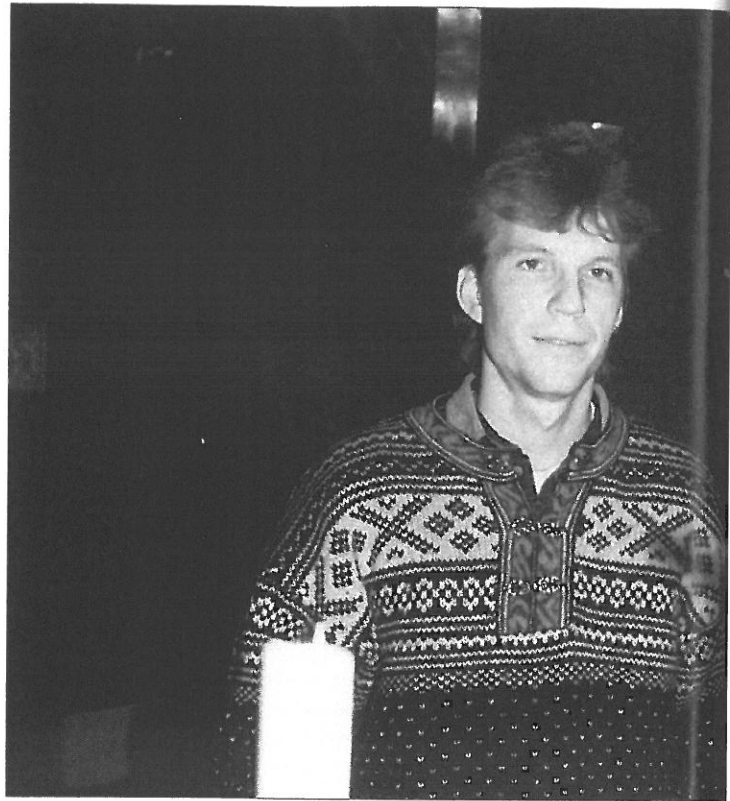
For Jan Olav Røed var dette ikke et tilfeldig valgt tema. Han er selv utdannet diakon ved Diakonhjemmet med grunnutdanning fra sosialhøgskolen.

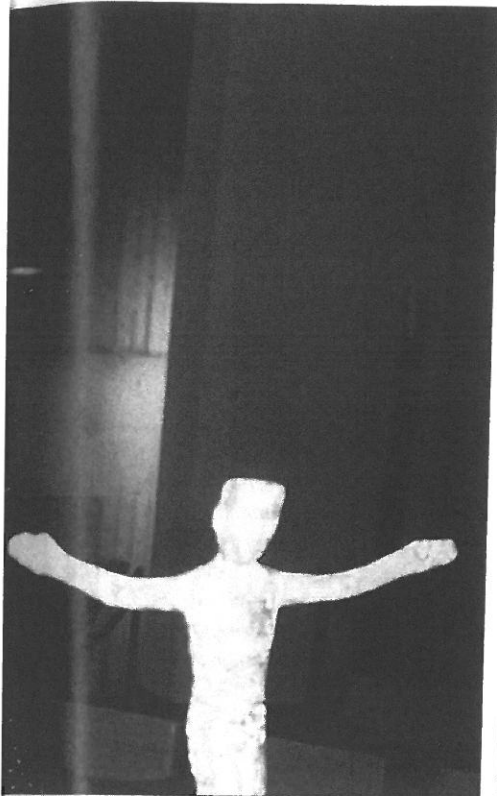
- Gjennom tre år som soknediakon ble jeg opptatt av diakoniens plass i menighetene. Både ut fra egen erfaring og kontakt med kolleger og andre innen diakonien, økte interessen for sokneprestenes rolle i dette bildet, sier Jan Olav Røed. Han ønsket å finne ut av presters holdning til diakoni, deres teologiske tenkning omkring det kirkes omsorgsarbeid diakonien er, men også samspillet mellom diakon og prest.

Ønsker diakoner

Dersom sokneprestene er representative, avslører undersøkelsen et overveldende ønske om å ruste kirken med diakoner.

- Det er oppsiktsvekkende at så mange som 45% av prestene ønsker seg diakon dersom de fikk midler til en ny stilling. Dette er den stillingen flest sokneprester ønsker seg, sier Røed. Han henviser til at bare 18% ønsker å styrke staben med en prest til, 21% ønsker kateket, mens organisatorer, menighetssekretærer og andre til sammen utgjør 16%. Tre av fem soknepres-

ter i menigheter som ikke hadde diakon fra før, ønsker diakon. Et høyt tall, og større enn ventet, ifølge Røed. Mer overrasket ble han over å finne at en av fem sokneprester som allerede hadde diakon i staben, ønsket seg en diakon til dersom det ble avsatt midler til en ny stilling i menigheten.

- Resultatet må kunne tolkes som et håndslag til diakonien og til diakonene spesielt, konstaterer Røed.

Foretrekker sosionomer

Den mest vanlige grunnutdanningen for diakoner har, i tillegg til den ettårige teolo-

- For den som har visjoner, vilje og «guis», er mulighetene til stede. Sokne-diakonstillinger i Den norske kirke gir stor frihet til valg av arbeidsoppgaver og muligheter for å forme stillingen selv. I praksis ligger utfordringene like mye hos diakonene selv, sier Jan Olav Røed (bildet). Han har skrevet hovedfagsoppgave i kristendoms-kunnskap med utgangspunkt i presters forhold til diakoni.

gisk/diakonale utdanningen, vært sosionom- eller sykepleierutdanning. Men også lærere og andre med treårig høgskoleutdanning fra helse-, sosial- eller pedagogikksektoren har gått inn i diakonstillinger. Røed spurte prestene hvilken utdanningsbakgrunn de vurderte som den mest egnede for diakoner. Et klart flertall foretrakk sosionomer (58%), 32% foretrakk sykepleiere, 4% anså lærerutdanningen som den mest relevante fagutdanningen og 6% foretrakk «andre».

Røed er selv sosionom og kommenterer prestenes syn på utdanning slik:

- Ser man på hvilke grupper og oppgaver prestene ønsker at diakonien skal prioritere, må man spørre seg om det henger i hop med ønsket utdanningsbakgrunn. Samtidig er jeg usikker på om prestene kjenner den moderne sykepleierutdanningen godt nok.

Diakoni ikke tema i utdanning av prester

Røed har ikke vært ute etter å teste prestenes kunnskapsnivå i diakoni. Han har like-

vel interessert seg for hvor de henter sine kunnskaper fra.

- Tre firedeler svarte at de har lært mest om diakoni gjennom praktisk prestedtjeneste. At bare 10% svarer at de har lært mest om diakoni gjennom teologistudiet, bør være en tankevekker for utdanningsinstitusjonene, hevder Røed.

Den fagteologiske debatt har vært ført på et teoretisk og prinsipielt grunnlag. Det er formulert teologiske begrunnelser for diakoniens egenart og plass i kirke og samfunn - til dels med meget klar profil.

- I undersøkelsen er prestenes diakonisyn lite profilert. Snarere svært sammensatt. De henter litt herfra og litt derfra, og ender opp med en slags balanse mellom de ulike spenninger som ligger i den diakonale utfordringen, sier Røed og viser til de ulike retninger der utadrettet diakoni står mot den mer innadrettede mot menighetens aktive, eller der forkynnelse står mot praktisk omsorg.

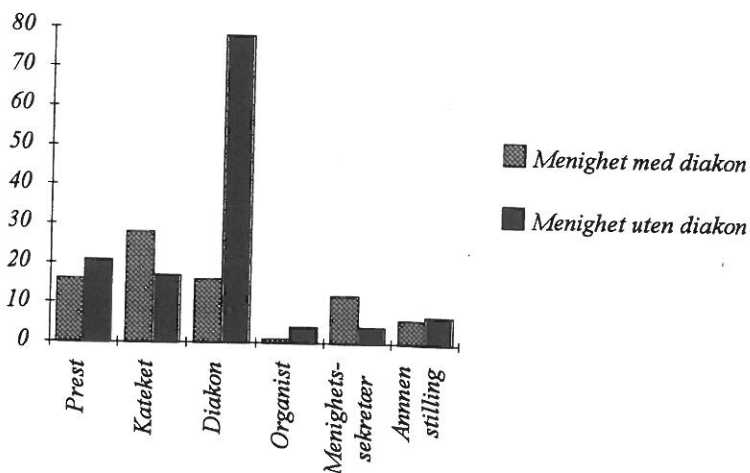
- Fagteologene kan diskutere så mye de vil hva diakoni skal være, og hvordan den skal utformes, men for sokneprestene er det den praktiske erfaringen som er avgjørende, hevder Jan Olav Røed.

Erfaring fra praksis viktigst

- I sin hverdag, i møte med mennesker i glede og sorg, får prestene impulser som påvirker dem med større styrke enn bøker og forelesninger. Dette sier noe om hvor viktig - og «farlig» - det er for fagteologer, lærere og forskere å utsette seg for den praktiske (Forts. n. side)

Om sokneprestene kunne velge seg en ny medarbeider ville tre av fem som ikke har diakon fra før, valgt en diakon.

Ønsket stillingskategori

Undersøkelsen

Tid: Høsten 1992

Spurte: 302 sokneprester

Svar: 223 sokneprester

Svarprosent: 77%, som utgjør

56% av alle landes sokneprester.

Metode: Spørreskjema med

43 spørsmål

virkelighet, som de forsøker å legge premisser for fra sine skrivebord.

- I arbeidet med kirkens diakoni oppdager vi snart at de svar som tåler møtet med levende mennesker, forutsetter innlevelse varme, oppriktighet og akseptering. Svar uten disse forutsetningene blir logikk og teologisk geometri, hevder Jan Olav Røed, og minner om at ingen kan forske seg frem til disse personlige forutsetningene.

- Innlevelse, åpenhet og akseptering gis til dem som møter menneskers virkelighet og våger å ta imot.

Hvem skal kirken rette seg mot?

Et spørsmål i undersøkelsen har vakt debatt: Hvilke grupper i samfunnet mener du diakonien skal engasjere seg i forhold til? Fra en oppstilling av 16 ulike grupper eller kategorier skulle sokneprestene velge ut de fem de ville prioritere høyest. Her kom sørgende, ensomme og eldre i en klasse for seg. De ble prioritert av 73-63% av dem som svarte. Nederst kom mennesker med psykiske problemer, handikappede, nyfattede/gjeldsofre og uteliggere med fra 14 til 4%.

Både den kristne dagsavisen Vårt Land, Røed og Einar Vetvik måtte tåle kritikk i en rekke leserinnlegg etter et oppslag om dette i avisen. Der gikk Røed sammen med sin veileder Vetvik ut med påstander om sprik mellom prestenes prioritering og Bibelens syn.

«Verdig trengende»

- Jesus var blant samfunnets utgrupper og brydde seg særlig om dem andre overså. Vår tids menighetsdiakoni vil prioritere dem som er å betrakte som mer «verdige trengende», hevdet Røed ifølge avisen.

Jan Olav Røed presiserer at «verdige trengende» fra hans side er mer å betrakte som sosiologisk begrep, en betegnelse på dem som mer eller mindre uforskyldt trenger andres omsorg: sørgende, ensomme og eldre. Mennesker i livssituasjoner vi alle kan komme i.

- Det ante meg at prestenes prioritering var som de viste seg å være. Men jeg synes det er trist at det er slik, sier Røed som reiste en viktig debatt om hvem kirken bør prioritere i sitt diakonale arbeid.

Dosent Einar Vetvik, Diaforsk (t.h.) var ekstern veileder for Jan Olav Røeds (t.v.) hovedfagsoppgave.

- Kanskje er det de som på grunn av sitt avvik er blitt stigmatisert og i praksis mindre verdifulle i samfunnets øyne, som bør stå diakoniens hjerte nærmest. «Disse mine minste små», siterer Røed.

Frihet til å velge oppgaver

- Hvilke råd vil du gi nyutdannede diakoner med visjoner for de «minste små»? De kan ikke vente stor oppslutning om sine prioriteringer?

- For den som har visjoner, vilje og «guts», er mulighetene til stede. Soknediakonstillinger i Den norske kirke gir stor frihet til valg av arbeidsoppgaver og muligheter for å forme stillingen selv. I praksis ligger utfordringene like mye hos diakonene som hos prester og i menigheten, sier Røed. Han legger likevel ikke skjul på at undersøkelsen bekrefter det flere diakoner har erfart. Det er en tyngre oppgave å mobilisere menigheten i en prioritering av de minst «verdige trengende».

- Diakoni er et spennende felt å gå inn i. Undersøkelsen blant landets sokneprester bekrefter også at man ikke kan regne med å møte klare og entydige forventninger i menigheten, i hvert fall ikke fra prestene, avslutter Jan Olav Røed.

- Diakoni er ikke bare hjelp til nødstedte, det er også forkynnelse av evangeliet og formidling av tilgivelse. Dette har vi glemte i den lutherske kirke, sier Sants som selv har opplevd hvor riktig det er å gi anledning til skriftemål og nattverd på sykehuset hvor han arbeider.

Flytter æren til oss selv

- Forkynner vi ikke Jesus som frelser, flytter vi herligheten og æren fra Ham til oss selv og vår diakonale gjerning. Gjennom syndstilgivelsen går æren tilbake til Ham, som er den eneste som kan tilgi synd.

- Forkynner vi Kristus gjennom vårt arbeid, herliggjøres hans navn. Når vi hjelper mennesker til å be, flyttes oppmerksomheten fra oss til Ham. Vi blir tjenere og instrumenter for det som er Hans gjerning, sier Maris Sants.

De «minste små»

Det at disse gruppene prioriteres høyest av landets sokneprester ser Røed problematisk i forhold til kristendommens egenart.

- Man kan spørre seg om det ikke ligger en risiko i at en diakoni som prioriterer den jevne mann og kvinne, kan komme til å miste en viktig del av sitt særpreg. Kristendommens egenart er å oppsøke dem som er utenfor, de marginaliserte, de som ingen bryr seg om.

Røed reflekterer over om man derfor skulle skille mellom et «diakonalt sinnelag» som et humanistisk ideal og en diakoni som en mer kvalifisert og spesialisert del av kirkens virksomhet.

(Fra side 11)

i Latvia å få del i en diakoni som er så sterkt forankret i Guds Ord som det vi får fra dere, sier Maris Sants, og nevner spesielt Alf B. Oftestads bidrag.

Skriftemål

Maris Sants er egentlig teologistudent. Men han er også sykehusprest og samtidig øverste ansvarlige for utviklingen av diakonien i en kirke som har mer eller mindre aktiv oppslutning fra 25% av Latvias 3 millioner innbyggere. Han er ikke alene som arbeidende student. Samtlige av hans medstudenter gjør prestetjeneste ved siden av studiene.

Litt av tiden i Norge ble derfor viet teologistudiet og hans diplomoppgave om skriftemålet. Sants ser en nær sammenheng til sitt diakonale engasjement.